

En Historie om Peder Smid og Atzer Bonde.

(J. F. Fønger.)

Dette er Navnet paa et lille høist interessant Skrift fra Reformationstiden, som nogenlunde udførligt omtales af Nyerup i Danske Digtekunsts Historie I. S. 175 ff., og som hører til de største literære Sjældenheder, da, saavidt man veed, kun et eneste defekt Exemplar har naaet vore Dage. Det er det, som findes paa Kongens Bibliothek, og som Nyerup har benyttet. Men naar han (S. 180) mener, at Bogen ikke nævnes hos nogen af alle vore Literatorer, saa feiler han; thi Terpager nævner Bogen (Rip. Cimbr. S. 567), og anfører nogle Vers af den, som da derfra have fundet Vei til Dansk Atlas (V. S. 10).

Bogen er upaatvivlelig samtidig med Reformationen, men det Exemplar, som er os levnet, hører til et senere Oplag. Nyerup angiver efter en skreven Beretning af Syv, at denne Bog er „prentet i Hamborg af unge Johan Vikradt 1559”. Dette stemmer med Terpager, som udtrykkelig siger, at den af ham brugte Udgave er fra Hamborg af 1559. Det levnede Exemplar er hverken af den oprindelige Udgave fra Reformationstiden, ikke heller synes det at være af den Hamborger Udgave, men af et i selve Danmark henimod Aarhundredets Slutning trykt Oplag.

Det vilde være ønskeligt, om den oprindelige Udgave kunde findes, eller idetmindste et complet Exemplar af en

senere Udgave. I Haab herom udgives Exemplaret paa Kongens Bibliothek fuldstændig og bogstavret med den ukorrekte Interpunktion og med de mange, dog sjældent forvildende, Trykfeil. Det er mig om at gjøre, at Folk, der gaae paa Spor efter andre Exemplarer af Bogen, skulle kjende dette som det er. Skulde ingen anden Udgave eller andet Exemplar findes, hvorved det her Manglende kan suppleres, saa lover jeg i et følgende Hæfte af Samlingerne at oplyse det nu udkomne Stykke, der har saa stor Betydning for Reformationens Historie.

(Titelblad.)

I Denne Lille Bog Lærer oc vnderuiser Peder smid oc Atzer bonde, huad hand skal holde oc tro aff siele Messer, Siele gaffuer, Vigilies, Psaltere at læse, Skersild, Schrifftemaal, hellige Dage, Kiöd at æde, om Tiende, plict oc bod, Faste, Afflad, Afflads breff, Pillegrims reyse, band, Vituand, viede Liuss, vit Salt, oc vide Palmer, om Prester, Om Munckernis bedregeri, Om Sacramenterne, oc anden saadan Vildfarelse, som haffuer verit brugit i Paffuens Kircke i mange Aar.

Fortalen.

WDi denne lille Bog ieg merke kunde
 huorledis Peder smid oc atzer bonde.
 At her Jens oc broder Kort,
 i deris Predicken liuge stort,
 I Kiöbsteder oc paa landene met,
 for Penninge skyld giöre de det.
 Saa giöre Papister alle sammen,
 oc giöre der aff siden fuld gaat gammen.
 Der saare mercker denne lære,
 oc giffuer dem icke Penninge flere.

*Som Las fogit i Skiffue sidder ved sin bord ende,
oc Broder Kort, oc Her Jens sidder hoss hannem oc
lege Vartaffuel, Saa kommer Peder smid ind, oc siger
til Las fogit.*

Las fogit i ere en Dannemand,
i haffue gaat röcte i Sallingeland.
Lader mig faa Öl i min Kande,
ieg siger eder det paa min sande.
Jeg tager mig til saa stor wro,
ieg drack icke siden i Holstebro.

(A 11)

 Saa suarer Las fogit hannem igien.

Vel kommen Peder Smid vdi mit Huss,
du skalt faa Öl i Kande oc Kruss.

 Las fogit bær hannem Öl saa sigendis.

Dricker den vd min gode Peder Smid,
i skulle faa mere om i törffue vid.
Sidder oc dricker oc slycker eders törst,
wi komme end nu fra Kircke först.

 *Som Peder Smid sidder nedre ved dörren oc
dricker, kommer Atzer bonde ind oc siger saa.*

..er i helsen alle paa rey,
...mig til Karup den rette vey.
..l ieg offuer den lange bro,
...ieg komme offuer met törre sko.

 *Peder Smid biuder Atzer Bonde Kanden saa
sigendis.*

..or haffue i hiemme huort ville i gaa,
..ker i maatte en suale faa.
..g töcker ieg haffuer seet eder för,
...r bedre hid fra den dör.

 Atzer Bonde:

..g siger eder sandning oc suer om kors,
boer i Tehbering by i Morss.
 Jeg skal icke æde andet.....
 ieg skal icke komme i d.....
 För ieg kommer den r.....
 som ieg haffuer til K.....

· *Pe*.....

Jeg haffuer oc verit.....
 ieg vil icke komme d.....
 Jeg förde did Öxer,.....
 oc tenckte kiöbmand.....
 Jeg fick end nöye f.....
 saa mange Penni.....
 Det kommer dog.....
 ieg det gierne lide.....
 Met bedröffuelse.....
 til Himmerigis.....

Eya Peder Sm.....
 der k.....
 Jeg.....
 for i.....
 Vi.....
 i g.....
 L.....

.....

(▲ III)

.....r i denne Time,
Karup for snime.

Atzer Bonde.

...ffue hört,
 ...tter som haffuer forført.
nem tro paa,
der gaa
le være,
n ære.
Prest for straff,
kade der aff.
er græd fuld saare
are.
nniss en Mand,
yne rand.
rom,

 Broder Kort.

Jeg haffuer vel tenckt offuer m....
 at helligen vilde icke lenger fordr....
 Den forsmedelse oc vanheder,
 som dem daglige skeder.
 Er ey alt Guds tieniste foract
 oc leggis neder det Paffuen h....
 Effter Menniskens fund ieg....
 ingen acter nu helligen mere.
 Prester oc Muncke og vijt....
 det foracter nu huer mand.
 Liuss oc Palme oc vijt Salt,
 det foractis i Verden alt.

Ingen acter noget her o...
 vden Gud som skabte alt...
 Hurledis skulle wi oss h...
 ieg frycter vor Kloster...

.....

Vand oc S...
 som i regn...
 Der ligger...
 naar wi n...
 Sette vo....
 oc skötte....

(A IIII)

....rte haffue ro,
saadan tro.

....*Jens.*

....s til en tid
et til id,
ge den gamle sed,
t töre wi ved.
 ..om alt det ieg skal,
vor sorge all.
er hob
igen rob.
Helligen tröst,
öye röst.

.....

.....

.....

.....

.....före.

.....öyt,

.....

.....e

 Peder Smid.

Nu haffue i fattet Sagen ræt,
 som wi nu haffue her om tret.
 Jeg kand vel mercke aff eder oc höre,
 at helligen kunde Jertegen giöre.
 Ingen prelat kunde det saa giöre,
 eller prouincial aff Sortebrödre.
 Icke Lector Pouel i Helsingör,
 eller Her Söffren Jacobsen det gör.
 Oc icke alle Muncke met deris bram,
 Guds Ord maa alt gange fram.
 Det kand ingen i Verden formene,
 Guds Ord skulle predickis alle vegne.
 Endog at tiden giöris noget lang,
 Guds Ord faar end da framgang.

 Peder Smid siger til Atzer Bonde.

Jeg vil giöre eder skel for ded,
 huorledis vor Frue i Karup gred.
 Her Jens ved vel huorledis det gick til,
 om hand sandingen sige vil.
 Der Karups reyse bleff mindre giort,
 oc Offret bleff icke halfft saa stort.
 Der fattis alt paa Her Mauritz disk,
 baade Lam oc Gess Oste oc Fisk.
 Hand giorde met andre Prester it raad,
 at Ligfolek skulde det icke forstaa.
 Vor Fruis billede i Karup staar,
 groff hand igennem Hoffuit oc Haar.
 Oc giorde hoffuedet inden tomt,
 der vaar it hul baade vit oc romt.
 En Nagle stack hand i üget saa,
 at det kunde ingen mand forstaa.
 Saa üssde hand Hoffuedet fuld met Vand,
 oc det saa sact igennem öget rand.

(B)

Og sagde vor Frue greder saare,
for ingen vil til Karup fare.

 Atzer Bonde.

Ey hui sige i saadanne ord,
ieg det ingelunde tror.
At de erlige gode Preste,
kunde saadan skalckhed leste.

 Peder Smid.

Dess frommere Presten synes here,
dess vere Christen monne de vere. .
Landzdommere stod oc saa der paa,
at det er alt ganget saa.
Rinds herretz Fogit en Mand saa god,
hand oppaa en stige stod.
Hand det offuen i Hoffuedet fand,
det vaar end da halff fuldt met Vand.
Oc sigede saa sact igennem ügne neder,
det saa oc mange andre flere.
Der for raader ieg eder saa,
at i icke Pillegrims reyse gaa.
Verer hiemme, arbeyder da giör i ræt,
for eders Hustrn oc Börn met.
Haffuer Gud for ügne eder hielpe kand,
ingen kand hielpe vden hand.

 Her Jens.

Hui vende i den Bonde fraa,
at hand skal icke til Karup gaa.
Oc fuld giöre sit löffte oc iet,
ieg siger eder for sindingen det.
Vore i min Sogne mand,
da vilde ieg komme eder strax i band.

 Peder Smid.

Om i ville bede for sand,
 ieg acter icke meget eders band.
 Jeg vil sige eder gode Prest,
 haffue i icke S. Pouels lest.
 Huorledis i skulle nogen bande,
 ieg siger obenbare paa min sande.
 I skulle icke bande for Penninge eller verd,
 band det er fuld huast it Suerd.
 Lese i Euangelium ret,
 da faa i vel at vide det.
 Huorledis band skal brugis rettelig,
 huo anderledis bruger det er suig.
 Hand er self i bande met rette,
 oc icke den hand i bande setter.
 Thi bander fast hen som i ville mest,
 ieg acter det intet min gode Prest.

(B II)

 Broder Kort.

Huor haffue i hiemme huad giöre i here,
 mig tycker eder Lutherisk at vere.

 Peder Smid.

Jeg boer vdi en by her ner,
 ieg vaar törstig thi kom ieg her.
 Ingen er Lutherisk vdi vor by,
 wi haffue it Christeligt leffnet aff ny.

 Broder Kort.

Huo haffuer giort eder skel,
 for vor handtæring i vide saa vel.

 Peder Smid.

Jeg haffuer lest noget föye ting,
 aff Luthers Böger her föris omkring.

Der i haffuer ieg fornummit saa,
 meget skalckhed kunde i finde paa.
 Jeg haffuer oc lest i samme Bog,
 mange Lærdomme gode nock.
 Muncke oc Prester de løbe omkring,
 de læse i Scrifften en søye ting.
 De tage icke vare vden trygleri.
 dricke oc daable oc horeri.

 Broder Kort.

Tror icke Luther min gode Peder Smid.
 hand er en Ketter, tror sandelig det.
 Jeg for sandingen sige maa,
 de fare vild hannem tro oppaa.

 Peder Smid.

Du est forblindet kand ieg forstaa,
 hui taler du om Docter Morten Luther saa.
 Hand er icke verd en Kettere at kalle,
 den stund i Muncke oc Prester alle.
 Kunde hannem icke offueruinde,
 met hellige Scrifft i noget sinde.
 I sorte Muncke ere Kettere onde,
 i legge det fra eder ingenlunde.

 Broder Kort.

Foruarer eder Dannemand huad i sige,
 i maatte end heller stundem tige.

 Peder Smid.

Jeg veed vel huad ieg haffuer sagt,
 paa mine ord giffuer ieg vel act.
 Vide i vel huorledis det gick til,
 de sorte Muncke bruge it spil.

Vdi Suitzer i Bern om i ville vide,
det er faa Aar det skede.

 Broder Kort.

Nei ieg vaar der icke hoss,
dog er det mig vel offte kast i noss.
Jeg haffuer dog icke i sanding forstaaet,
huorledis sagen er til gaaet.
Jeg det gierne høre vil,
aff eder alt huorledis det gick til.

 Peder Smid.

Jeg haffuer læst altsammen det,
huorledis det kom altsammen aff sted.
Der om er giort fuld stor en Bog,
ieg vilde at huer mand vaare saa klaag.
Oc viste huorledis der met vaar fat,
da skulde de vel befinde ræt.
Huorledis det er, skulde de see oc høre,
met de mange helligen der Munckene giøre.

 Broder Kort.

Kiære siger mig met faa ord,
meningen her aff som i haffue hørt oc spord.

 Peder Smid..

Jeg vil det sige men i mig bede,
om i det endelige ville vide.
I vide vel huo de Muncke graa
oc sorte i lang trette staa.
Om Jomfru Marie vndfangelse det vaar,
de sorte Muncke giffue saa for suar.
I oprindelig Synd vaar hun vndfanget,
der haffue graa Muncke tuert imod gonget.

Oc sige der til aldelis ney,
 i den Synd vaar hun vndfangen ey.
 Det er begyndelsen paa Sagen denne,
 sorte Muncke vilde haffue her paa ende.
 De ginge i raad og grundet paa,
 huorledis de kunde det skicke saa.
 At Folcket vilde tro visselig,
 at de fore met ræt oc icke met suig.
 Oc at graa Munckene haffde wret,
 i den Sag de haffde om tret.
 Der kom til sorte brödre i Berne,
 en Skredere suend oc vilde gierne.
 Giffue sig i det Orden ind,
 hand vaar enfoldig oc blu i sind.
 Hand hed Hans Jetzer det maa i tro,
 hand talede til Prieren oc sagde saa.
 Vil i mig for Broder vndfaa,
 Prieren sagde genisten iaa.
 De förde hannem i en Kappe sort,
 det vaar alt for hans verste giort.
 Den tid Prieren det fornam,
 Hans Jetzer gick enfoldig fram.
 Sagde hand til den gamle fædre,
 hörer huad ieg siger edre.
 Aff den Skredere her for snime kom,
 hliffuer en Franciscus from.
 De gamle Muncke raadet lagde,
 det skulde alt vere som Prieren sagde.
 Om natten gjorde de til met liste,
 at Hans Jetzer icke andet viste.
 End hand haffde seet Aandelig.
 hand forstod icke Munckenis suig.
 Saa tog en Munck Quind klæder paa,
 oc gick til hannem oc sagde saa.

(B IIII)

Jeg er Maria Moder Christ,
du skalt kundgiøre det foruist.
Fuld inderlig i din Hierte scriff,
ieg er vndfangen i Moders Liff.
I oprindelig Synd du sige maat,
huo andet siger den giör mig spaat.
Den fattige Mand meente det vaar saa,
som hand haffde seet oc hört oppaa.
Hand sagde det faar Munckene alle,
Prieren lod Folcket sammen kalde,
En Munck stod op vdoffuer deris kor,
oc faar Folcket det kundgiorde.
De merckte den Broders enfoldighed,
at hand forstod icke deris skalckhed.
De gaffue hannem dricke aff Vrter stercke,
saa soffuede hand oc kunde icke mercke.
Huurledis de hantærede hannem da,
hand soff oc kunde icke forstaa.
De stunge gennem hender oc födder oc krop.
saa veckte de hannem aff söffne op.
De talede hannem i det sind,
at Christus tryckte hannem saaren ind.
Som hand S. Francisco giorde,
oc den fattige mand det trode.
Der vaar stor glæde ieg sige vil,
de meente de haffde vundet spil.
De kimedede oc giorde rede tilforn,
de stunge en ringel suantz vdaff det torn.
En Munck kom op vaar raget slet,
hand predickede for dem alle det.
Huilket vnderligt Jertegn stort,
Gud haffde met den Broder giort.
Hand tryckte hans saar i Föder oc Hender,
oc i hans sider som det paa kiender.

Folcket mente at det vaar sandt,
 de viste icke at hand foer met tandt.
 Munckene holde da stor bram,
 aff alt det Land kom folcket fram.
 De gaffue Guld oc Penninge der til,
 det behagde Munckene vel.
 De Aade oc drucke aff det beste,
 Horer Sköger vaare deris Geste.
 Leffde nogen tid i stor ære,
 Hans Jetzer lade denne hellige mand vere,
 Paa det siste merckte hand vel,
 at det vaar skalckhed oc icke skel.
 Hand vilde icke vere der lenger inde,
 dog bleff det talet saa til minde.
 Hand skulde der bliffue en Clostermand from,
 saa sende de Doctor Staffen til Rom.
 Pauen stadfeste Sagen dere,
 Hand meente det skulde hannem penning hiembere.
 Prieren gjorde hiemme den stund,
 en forgiftig drick meget ond.
 Hand meente hagde broderen död bleffuit,
 Pauen hagde hannem for en helgen opscreffuit.
 Hagde det veret hannem mod eller met,
 (e)n helligen hagde hand bleffuit al slet.
 Saa hagde hand bleffuit en helligen stor,
 meden noget folck paa Jorden bor.
 Det hagde da bleffuit saa helligt ith sted,
 at ingen hellige steder kunde lignis det.
 Det hagde oc bleffuit sögning saa stort,
 som nogen stedz kunde veret paa Jordt.
 Gud vilde det alt anderledis forsee,
 hand vilde icke at saa skulde ske.
 Den Prier monne hannem dröcken bere,
 hand tenckte huad drick monne dette vere.

Hand tenckte den drick er icke god,
 hand sette den for en hund der stod.
 Hand slog den i sig met en hast,
 hand reffnede strax oc sönder brast.
 Siden hagde de optenckt,
 at forgiffue hannem i Sacrament.
 Gud vilde icke at saa skulde gaa,
 da tog Hans Jetzer at tencke paa.
 De göre met mig ingen naade,
 vesseligen ville de mig forraade.
 Om ieg icke andre hielpere faar,
 der met hand vdaff Closteret gaar.
 Folcket begynte at tale der om,
 huor faar hand aff Closteret kom.
 Saa bleff det da obenbare,
 at saadanne skalck i Closteret vare.
 Oc Munckene vaare det selfue bekendt,
 saa bleff den Prier selff fierde brent.
 Der haffuer ieg jo beuist det klart,
 at i Muncke bruge ketterske art.
 Det er it ketterske stycke stort,
 saadant haffuer Luther aldrig giort.

(c 11)

 Broder Kort.

Jeg haffuer det icke före hört,
 at vore brödre haffue saadant giort.
 Jeg aff det samme orden er,
 ieg skammer mig at ieg kappen ber.

•

 Peder Smid.

Ja om i læse eller höre vil,
 fra förste oc alt huor det gick til.
 Pillegrims reyse holde i for spot,
 der aff kommer ont oc aldrig got.

 Atzer Bonde.

Hielp Gud huor det vere maa,
 aldrig predicker min Sogne.prest saa.
 I skulle end komme mig der til,
 ath ieg helgen icke meget acte vil.
 I haffue her nu sagt met skel,
 tho snacke som ieg merckte vel.
 Den förste om Karup her icke fierne,
 den anden om den skreddere aff Bern.
 Jeg tör end fuld vel tro oppaa,
 ath graamunckene giorde S. Francisco saa.
 Som i nu sagde om de sorte,
 ieg det end fuld vel suerge torde.

 Peder Smid.

Jeg ved icke om det er saa,
 Gud kand alting vel forstaa.
 Jeg raader fordi som ieg giorde för,
 först i gaa vd ath den dör.
 Da gaar til Morss den rette vey,
 for Karups reyse siger ney.
 Det i skulde tære til Karup oc fraa,
 det lader vanføre Mennisker faa.
 Ere i selff fattig och törffue det ved,
 eders hustru och börn giffue i det.
 Lader gaa til Karup huo som vil,
 setter eders sind der inted til.
 Aff pillegirms reyse kommer intet gaat,
 det kommer dem stundum selff til spaat.
 Somme gaa til S. Jost i Nibe,
 oc somme til S. Lambrecht i Ribe.
 Til Esenbeck kilde gaa oc somme,
 det kommer ingen aff dem til fromme.

Hand far saa til den hellige sted,
 sit arbeyde forsømmer hand der met.
 Haffuer hand penninge i sin vere,
 dem skal hand da bort dricke dere.
 Saa skeer oc end vel stundem det,
 at hand faar store hug til met.
 Hand bliffuer en skalck det feyler ey,
 her for skal hand icke sige ney.
 Saa bliffuer hustruen i hører i lerd,
 det skal da vere en helligdoms ferd.

 Atzer Bonde.

Eders tale giffuer ieg ret.
 ieg tilstaar alsammen det.
 Der i kand eder ingen offueruinde,
 ieg maa eder spøre end en sinde.
 Huad holde i aff den hellige siød i Rye,
 ville i mig det vdtide.
 Jeg vil sige eder met skel,
 maa vel ske i vide det vel.
 Der henger kloffuer, iern oc krycker,
 iern bolter, fiedre oc andre stycker.
 Hand knuffuer oc halssiern met,
 det skal ia vere en hellig sted.

 Peder Smid

Jeg ved icke huor det gaar til,
 at saadant iern der helder vere vil.
 End nogen sted i dette Land,
 ieg haffuer icke fuldelig den forstand.
 Dog vil ieg sige det ieg saa,
 oc sandingen ved ieg der paa.
 Aff Mordker i Oleborg bor en mand,
 her Laurentz Pedersen heder hand.

Sanct Anthonij korss hand ber,
 i Norreutland hans Termen er.
 Hand for oc lysde afflad stort,
 da vaar der en som haffde forgiort.
 Sit lif, oc skulde der for rettis,
 i fire parter paa Steyler settis.
 Aff Bødelen købte her Laurentz der,
 det Menniskens hierte som partet er.
 Bødelen tenckte i hiertet det,
 den Prest vil gøre der skalckhed met.
 Ith suine hierte da fick hand,
 oc icke der aff den døde mand.
 Her Laurentz tog hiertet aff det suin,
 hand suöbte oc lagde det i sit skrin.
 Intet andet viste hand,
 en det vaar aff den døde mand.
 Hand foer til Mordker i den skuo,
 och hiertet nedet i Jorden gruo.
 Jeg icke forsandingen sige vil,
 huad hand giorde der andet til.
 Men alle de suin mellem skoffuen oc flæ
 de löbe til det samme træ.
 Som det suine hierte vnder laa,
 saa mangel mand saa der paa.
 De samme Muncke oc lerde mend,
 ere met saadant vel bekend.
 En dog at suin löbe icke nu fast,
 som de da giorde met en hast.
 Dog sender her Laurentz mange hundret stycke
 Saa er i Mordker fleske lycke.
 Er dette icke ith vnderligt spil,
 men huorledis det gaar i Rye til.
 Kand ieg icke vdsføre forsant,
 ieg meen de fare oc saa met gant.

(c 1111)

 Atzer Bonde.

Vnderlig tingist ieg höre maa,
 som ieg gaff aldrig act oppaa.
 Jeg gaff hannem oc baade flesk oc griss,
 aldrig vaar ieg her paa vijss.
 Som min Nabo gaff, saa gaff ieg met
 for det haffuer verit en gammel sed.
 Nu haffuer ieg lærd saa meget her,
 aff mit flesk faar hand icke meer.
 Jeg hagde en tingest i sind at giøre,
 det vil ieg icke mere röre.
 Jeg vil det beholde met mig,
 oc see hurledis Verden skicker sig.

 Peder Smid.

Kiere Atzer lader mig höre,
 huad er det i hagde tenckt at giøre.

 Atzer Bonde.

Jeg haffuer mig ofte arbeydet træt,
 oc falskeligen kiøbt oc solt til met.
 Paa det ieg kunde sammen komme,
 mange Penninge mig til fromme.
 Jeg haffuer en Søn hand gaar til lære,
 ieg vilde at hand skulde nemme mere.
 Jeg meente at sende hannem til Pariss,
 oc der at bliffue en Mester vijss.
 Bliffue Prest oc faa rige gaffue,
 oc haffue siden gode dage.
 Oc icke giøre arbeyde stort,
 saa suarlige som ieg haffuer giort.
 Til hielp giffuer ieg hannem aff min arck,
 vel thu hundrit Danske marck. (b)

 Peder Smid.

Huorledis mene i met de gode dage,
skal en Prest dem altid haffue,
Oc er hans Embit icke mere,
end sig i gode dage regere.

 Atzer Bonde.

Ja, ieg kand ingen i Verden see,
der bedre dage haffue end de.

 Peder Smid

Gud forbarme dig offuer oss here,
huor storlige wi forblindede ere.
Almectigste Gud see mildelig hid,
huorledis er det skicket i denne tid.
Haffue wi icke til saligheden naat,
andet end i Verden gaat.
Jeg det for sanden sige vil,
da er icke Christus föd der til.
For Prester tolde ingen plage,
men de vorde salige for gode dage.
Den störste part Gud bedre saa,
aff alle Menniske paa Jorden gaa.
At spöre löst oc tid fordriffue,
oc pryde saa deris egit liffue.
Met rette eller wret som Gud ved,
oc somme met lögn oc stort skalckhed.
O Herre Gud giffue oss din naade,
oc hielpe oss vel aff denne vaade.
Nu min gode Atzer Bonde,
i sige at i ville vnde.
Eders Sön for hand skal bliffue Prest,
en sum Penninge som i haffue mist.
At hand kand gode dage faa,

oc det suare arbeyde vndgaa.
Siger mig om i haffue end,
flere Börn leffuendis end den.

 Atzer Bonde.

Ja, som mend min kiere Peder,
ieg haffuer end sex andre flere.

 Peder Smid.

Haffue i thu hundrede marcck oc saa,
oc lade huer aff de andre faa.

 Atzer Bonde.

Ney naar hand gaar met de thu hundret hen,
wi haffue icke alle saa meget igen.

 Peder Smid.

I ville den ene saa meget gifue,
huor aff ville i selfue leffue.
Eders' Hustru oc Börn smaa,
huorledis ville i eders föde faa.

(D 11)

 Atzer Bonde.

Der faare vil ieg giöre eder skel,
naar hand er Prest da lider mig vel.
Aff arbeyde faar ieg ro og lise,
hand holder oss alle i herre vise.

 Peder Smid.

O arme mand ville i mig höre,
see i icke huad Prester giöre.
Huor mangel mand haffuer kaastet paa,
sin Sön Guld oc Penninge at faa.
Hand bliffuer en vartaffuels Mester der nest,
lige saadan som denne Prest.

Oc haffuer self lid stor nöd,
 kiöbt fuld dyre baade Öl og Bröd.
 Siden giffuer hannem Presten huer maanetz mod,
 nöye it Maaltid met vilge god.
 De ville haffue aff huer mänd,
 oc ingen mand dem fylde kand.
 Der for ville i mig höre,
 ieg vil sige eder huad i giöre.

 Atzer Bonde.

Ville i sige mig gode raad,
 ieg vil gierne lyde eder at.

 Peder Smid.

Haffue i en Sön i elske mest,
 ville i at hand skal bliffue Prest.
 Siger hannem som ieg eder lære vil,
 vilt du bliffue Prest det lader ieg til
 Da tenck saa i dit Hierte oc sind,
 oc leg altid der paa vind.
 At Predicke oc lære vor Herris ord,
 oc giffue Almisser ved dit Bord.
 Oc icke begære stor Herredom,
 eller mact oc velde at hente i Rom
 Eller at sidde oc ligge vel,
 lege vartaffuel oc andet spil.
 En daabler hand wnytte er,
 wuærdig fortærer det hand ophær.
 S. Pouel gjorde der for rede,
 den icke arbeyder skal icke æde.
 Vil hand bliffue Prest da hielper hannem til,
 met x eller xii Marck om i vil.
 Gemmer det andet til eder selff,
 til Hustruen oc de andre Börn om vel.

 Her Jens.

Huilcken fenden förde dig her ind,
 meden du legger der paa vind.
 Oc legger oss Prester had oppaa,
 du vilt formindske vor rente oc saa.
 Du skalt der al viss paa vere,
 at ieg skal dig for Bispen kære.

(D III)

 Peder Smid.

Jeg er vel til freds der met,
 huad kærremaal i komme mest aff sted.
 Om i end ville mig bekære,
 huad töcker eder selff sandingen at vere.
 Jeg seer i ere en mectig knöss,
 saa kærer fast hen den huide her Jöss.

 Her Jens.

Skulde ieg sigè sandingen som ieg ved,
 det haffde offver tolf Aar vel sked.

 Peder Smid.

Da hörer ieg vel at det er saa,
 som ieg haffuer för hört sige fraa.
 At först nogen vil vorde Prest,
 da skal hand Suerge som hand kand mest,
 At hand vil lide meget stort,
 oc at giöre Dieffuelen sort.
 Oc giöre Himmerige veyen trang,
 oc Skersild hed met saadant bang.

 Atzer Bonde.

Jeg haffuer forstaaet siden ieg kom here,
 huad Pillegrims reyse de hiem bære.
 Oc huorledis mand met helligen om gaar,

det Preste Embede ieg oc forstaar.
 End vilde ieg noget mere vide,
 om i ville giöre mig der for rede.

 Peder Smid.

Huad er det siger fast til,
 som i saa gierne vide vil.

 Atzer Bonde.

Om Siele Messer oc Siele gaffue,
 der predicker min sogne Prest meget affue.
 Sex opstandende Messer offuer alt,
 Psalter oc Vigiliess haffuer hand optalt.
 Förste nogen dör der omkring,
 formaaer hand end en föye ting.
 Da skulle wi hannem Penninge före,
 hand skal saadan tieniste for oss giöre.
 Saa vil hand haffue Offer stort,
 saa faar hand en lang Predicken giort.
 Om Skerssild oc om Siele medt,
 hand siger der er saa fendelig hedt.
 Oc siger at Prester met læsning kunde,
 tage der vd den de vel vnde.
 For huilcken de icke læse oc siunge,
 den skal bliffue igen der inde.
 Jeg vil sige vden suig,
 de leffue selffue wredelig.
 Skulde ieg sige som ieg vil,
 der er huercken Himmerige eller Helffuede til.
 Oc ingen Dieffle tror ieg all slet,
 de ville ræde oss Bönder der met.
 Fordi at Paffnen oc Bisper alle,
 Abbeder oc Prier huad wi dem kalde.

Oc Mesteren de i Verden ere,
leffue i vellüst efter deris begære.

 Peder Smid.

Siger icke saa det er wret,
Christus siger i Euangelio det.
Baade Himmerige oc Helffuede ere,
i scrifften findis ingen Skerssild at vere.
Der saare ere Muncke oc Prester rige,
saa mangen de met Skerssild suige.

 Her Jens.

Vilt du forderffue Skerssild for oss,
som oss förer Rigdom oc Gods.

 Peder Smid.

Ney, ieg siger ikke saa,
om i ville mig ræt forstaa.
Jeg siger mand skal icke Skerssild finde,
i hellige scrift mere eller minde.

 Her Jens.

Haffuer du icke hört eller sport,
aff Tanthalus it Exempel stort.
Oc aff Arnt Bussmand huorledis det gick til,
ieg vel flere saadanne opregne vil.

 Peder Smid.

Jeg haffuer vel hört der meget sagd,
i maatte end helder haffue tagd.
Mig tycker, den störst lögn kunde finde,
som i mest penninge met kunde vinde.
Hand vaar de smurde oc ragede huld,
oc vaar dem bedre end meget Guld.

Hand haffuer veret fuld tro en Mand,
 at hand slig lögn finde kand.
 Hand er begraaffuet met Passuens naade,
 for hand haffde selff der aff stor baade.
 Den kaanst kunde Tygge Munck vden last,
 de kunde altid liuge fast.
 De haffue mange Böger screffuit,
 som megit haffuer til stegerssit dreffuit.
 Den det kand giöre hand er from,
 oc begaaffuet aff sin Affgud i Rom.
 Met naade som hand aff hannem begere,
 for det hand tygger aff almuen here.
 Der faare siger ieg eder saa,
 lader de Muncke vden staa.
 Haffue i noget at bierge eder met,
 beholder det selff, jeg siger eder det.
 Forlader eder icke paa deris sang,
 eller paa deris lange Kircke gang. (M)
 Messer eller huad det vere maa,
 ingen hielp kunde i der aff faa.
 Det hielper dem intet som saadant giöre,
 ieg raader eder om i ville mig höre.
 Giffuer dem intet da giöre i vel,
 fordi de ville forraade eders Siel.

Atzer Bonde.

Skal ieg scriffte siger mig det,
 min Sogne Prest plaffuer oss der met.
 Hand haffuer der paa saadant lagd,
 hand vilde gierne scriffte huer ottende dag.

 Peder Smid.

Jeg troer fuld vel at det er saa,
 tr gaffn kand hand der aff faa,

Hand faar Penninge for sin wmag,
 det er nu den störste sag.
 Quindfolckis gierning faar hand at höre,
 saa glemme hand icke huad hand skal giöre.
 Presten holde sig da der til,
 der faare hand scrifftemaal höre vil.
 Der faa i scrifftemaal oc at höre,
 om nogre ville dem modstand giöre,
 Da kunde de det aff stille saa,
 at det kand ingen fremgang faa.

 Broder Kort.

Hui giffuer i oss der for straff,
 at wi scriffte oc læse aff.

 Peder Smid.

Ney ieg foracter eder icke i det,
 vden den misbrugelse der følger met,
 Kunde det eder icke Penninge före,
 i scriffte vel mindre end i giöre.

Her Jens.

Mand skal scriffte sig end da,
 om Mand skal saligheden faa.

Peder Smid.

Ja, wi skulle bekende (dissuere)
 for Gud at wi Syndere ere.
 Oc bede saa Gud om sin naade,
 saa vorde wi salige uden vaade.
 Men den det icke giöre vil,
 bliffuer icke salig det staar ieg til.
 Men det Örehuysken som i saa,
 falskeligen haffue fört oss paa.

At wi skulle eder sige,
 alle vore Synder oc ingen tie.
 Den fiert mand monne i Söffne sla,
 den skulle wi scriffte oc sige saa.
 Met falskhed haffue i oss nöd til met,
 at scriffte besynderlig tid oc sted.
 For vden det, siger ieg met skel,
 kunde wi vorde salige vel.
 Haffde der paa ligget saa stor mact,
 som Preste oc Muncke haffue sagt.
 Christus haffde vel sagt det saa,
 at wi det alle kunde forstaa.
 Hand haffuer der intet talet om,
 det er först paafundet i Rom.
 Det skulle wi giffue paa act,
 oc til vor salighed ligger paa mact.
 Haffuer Christus sagt saa obenbare,
 om wi det ville acte oc vare.
 Som altid skal vdi oss bo,
 som er en fast oc stadig tro.
 Elske Gud aff hiertet inderlig,
 Giör icke vor Jeffnchristen suig.
 Men giöre hannem lige som wi begære,
 alle de dage wi leffue here.

(E II)

 Atzer Bonde.

Om det er icke eder imod,
 siger mig huad er plict oc bod.

 Peder Smid.

Plict oc bod skulle i forstaa,
 det er icke andet end saa.
 End det Syndige leffnet forlade,
 offuergiffue det oc Synden hade.

Oc tage oss it nyt leffnet til,
som ingen Snder giöre vil.
Det er en gierning end fuld god,
oc den rette plict oc bod.
Huad nytte oc gaffn kand der aff komme,
eller huad kand det Mennisken fromme.
Den tancke oc wmage mand sig giöre,
oc huiske det saa i Prestens Öre.
Oc er aldelis nöd der til,
lade aff at Synde hand icke vil.
Oc giör det icke aff frit mod,
oc icke helder met vilge god.
Hand meen at Messer oc fastedage,
Rosenkrantze oc andre plage.
Oc huad plict Presten vil andet sette,
der vil hand Synden met aff slette.
Forladelse saa icke vorde vil,
men andet raad skal her til.
Giör som för er sagt om bod,
haffuer du giort noget Menniske imod.
Forlig dig met hannem igen,
oc aff ret hierttet ver hans ven.
Bekend dig at vere en Syndere for Gud,
for du haffuer ofte bröt hans bud. (E III)
Oc aff hannem begære du naade,
da er det alt for vden vaade.
Hand forlader dig Synderne alle,
om du aff hierttet paa hannem kalle,
Tycker dig ocsaa raadeligt at vere,
du vilt dine Synder ombere.
For en Prest som haffuer forstand,
eller en anden goder Christen Mand.
Det er gaat du saa giöre vil,
dog er det aff Gud icke saa skicket til.

Först Gud vnder dig der til mod,
da giör det met en vilge god.

 Atzer Bonde.

Sandeligen vil ieg eder höre,
oc saadant scrifftemaal vil ieg giöre.
Vilde i mig giöre viss der paa,
huorledis ieg de hellige dage skulle forstaa.
Wi skulle holde helligt vnder band,
saa siger huer Prest vdi vort Land.
Vnder Rommere Kirckis lydelse al slet,
huad monne Presten mene der met.
De holde oss vnder saadan affue,
oc skeer dog icke om Sögne dage.
Synder, Ondskab oc Guds vanheder,
som om de hellige dage skeer.
De dricke, Gilder oc Gestebud,
doble, suerge oc fortörne Gud.
Oc fortære saa meget en dag aff de,
som hand kand fortiene i tre.
Saa slas de, Liff oc Siel til fare,
den sturrd de skulle tage arbeydet vare.
Det skal da hede vel tiende Gud,
at holde saadanne helge dagis bud.

 Peder Smid.

I sige alt sandingen i det sted,
der vil ieg giffue eder ret med.
Jeg haffuer vel vist det forlange,
hui de giöre helge dage saa mange.
Det er dem gaffn oc nytte stord,
oc drager meget hiem til deris bord.
Om hellige dage ville Prester offer haffue,
oc ingen Offrer de sögne dage.

Thi ere hellige dage aff Clercke,
 retter skulle i det icke mercke.
 Den helligen som flyr icke Presten nog,
 den skraber hand vdaff sin bog.
 Hand maa icke vere der i met alle,
 hand vil haannem oc ingen helligen kalle.
 Den meget Offer skicke kand,
 det er en meget hellig Mand.
 Giffuer eder til freds en stund,
 der kommer snart it andet fund.
 Om i ville i arbeydet vere,
 oc bierge eder met Heder oc Ære.
 Oc eders Jeffnchristen vden skade,
 det arbeyde törff i ingen til lade.
 Men bruge tiden met arbeyde vel,
 saadant leffnet fölger skel.
 Aff ledig gong kom aldrig gaat,
 der aff kommer Armod oc Spaat.

(R IIII)

 Atzer Bonde.

Huorledis skal ieg mig met faste haffue,
 min Prest liuser mange faste dage.

 Peder Smid.

Jeg vil sige eder met skel,
 Prester oc Muncke giöre icke vel.
 At de saa meget faste liuse,
 oc saa Ligfolck met fasten kiuse.
 Först wi æde det monne de laste,
 oc intet ville de selffue faste.
 Prester haffue nok baade Sild og Aal,
 oc Smör til met i deris Kaal.
 Hand haffuer baade Gæder oc Suder,
 saa æder hand at bugen struder.

Saa legger hand sig at soffue daa,
 at den Buguerck skal forgaa.
 Om afftenen æder hand spege Lax,
 eller andet huad hannem kommer til max.
 Hand haffuer gaat Öl i sit kruss,
 oc dricker der aff fuld god en russ.
 Saa gaar hand til seng met sin kiære.
 det skal da vel fastet være.

 Atzer Bonde.

Jeg siger for sandingen oc suer der paa,
 ieg vilde oc vel faste saa.
 Jeg Aad icke siden Fastelagn,
 mere Fisk end en Silde raffn.
 Jeg haffuer icke Sild paa min disk,
 oc icke Aal eller anden fisk.
 Jeg siger oc for sandingen det,
 ieg haffuer icke pendinge at kiøbe met.
 Jeg faar icke andet til min part,
 end Vandgröd, det er mig fuld hart.
 Saa far ieg da vd met min Plaau,
 eller ieg hugger Ved i skaau.
 Eller andet arbeide stort,
 saadant haffuer ieg dagligen giort.
 Jeg maa icke æde smör,
 Presten siger huo det giör.
 Hand skal faste tho for en,
 oc giör icke naade met den.
 Effter Paaske först andre æde,
 oc ingen skal hannem det aff bede.
 Æder ieg Flesk eller Kiöd,
 da skal ieg i Hellfuede ned.
 Met Liff oc Siel oc haffuer wro,
 oc til euig tid met Dieffuelen bo.

(F)

Wden hand giör met mig den ende,
 at ieg maa i Skerssild brende.
 Oc lide pine i mange maade,
 met mig giör hand ey anden naade.
 Wden ieg vil i hans minde bliffue,
 oc hannem en sum Penninge giffue.
 Saa löser hand mig aff Pine oc Dom.
 indtil Pungen er all tom.

 Peder Smid.

Jeg tror det vel det gaar saa til,
 lader hannem selff Faste om hand vil.
 Æder det Gud haffuer eder forlent,
 oc tacker altid Gud for det.
 Passer der aldelis intet paa,
 huad Presten siger til eller fra.
 I scrifften skal mand icke finde,
 at nödes til at Faste noget sinde.
 Ville wi faste oss noget til bod,
 da skulle wi ingen giöre imod.
 Oc icke suerge eller bande.
 det er vel fastet tror det for sande.

 Atzer Bonde.

Jeg maa eder spöre mere,
 der vaar tre Karle eller flere.
 De Aade Kiöd nu i faste,
 kand mand det met rette laste.

 Peder Smid.

Den samme som der eder det,
 hand kand der stundum Synde met.
 Oc stundum vere for Synden fri,
 det volder huad mening hand giör det i.

Det maa hedes alle dage vel,
 om det brugis met Christeligt skel.
 Æder nogen Kiöd i forboden tid,
 oc icke setter sit sind oc al sin lid.
 At hand vil sig der aff prise,
 oc met scrifften det beuise.
 Oc meen hand er en mechtig Mand,
 for ingen hannem offueruinde kand.
 Oc giör det saa en anden til last,
 som icke haffuer troen fast.

(F 11)

Det er Synd skulle i forstaa,
 at nogen seer hannem æde daa.
 Men vil nogen legge paa vind,
 oc tencke saa vdi sit sind.
 O Gud velsignet vere dit naffn,
 alting skabte du mig til gaffn.
 Fisk oc Kiöd oc andet dislige,
 at bruge alle Dage lige.
 At æde oc dricke nöttörfstelig,
 det tror ieg fuldkommelig.
 Saa vil ieg bruge Christelig,
 den frihed Gud haffuer giffuet mig.
 Oc æde det Gud haffuer mig forlent,
 oc saa stille giöre det.
 At ingen der fortörnes aff,
 da er det wden Synd oc straff.

 Atzer Bonde.

Ville i mig fremdelis höre,
 da maa ieg eder mere spöre.
 Jeg gaar hiem oc i bliffue her,
 huo ved naar wi findis mer.

 Peder Smid.

Ja, spører mig huad som i ville,
ieg vil icke for eder döle.
Alt det ieg ved sandingen at vere,
vil ieg eder obenbare.

 Atzer Bonde.

Skulle Bänder ved den seduane bliffue,
oc Presten vor tiende her effter giffue.

 Peder Smid.

Denne sag skulle i forstaa,
er mig for suart at sige paa.
Sagde ieg nu for eder her,
de skulle icke tiende som sandinge er.
Da vilde denne her samme Her Jens Prest.
vide huor ieg hagde det lest.
Oc huor ieg det screffuit saa,
hui skulde icke Prester tiende faa.
Der for kand ieg icke giöre skel,
ieg lærde end aldrig scriffen vel.
Met arbeyde haffuer ieg mig nerdt,
som ieg haffuer i min vngdom lærdt.
Dog tör ieg sige oc vil fuldriffue,
i törffue hannem ingen tiende giffue.

 Her Jens.

At giffue tiende det er Guds bud,
oc du siger det er icke budet aff Gud.

 Peder Smid.

I det gamle Testamente böd Gud saa,
at de skulde tiende vdfaa.
Siden det ny Testamente kom,

da talede Christus der intet om.
 Ville i haffue beuisning flere,
 i de sidste Propheter finde i mere.
 Oc scrifften vidnisbyrd klarligen hære.
 altsammen huorledis der om ere.

(F III)

 Atzer Bonde.

Nu haffuer ieg hört saa meget her,
 at ieg skal aldrig giffue tiende mer.

 Her Jens.

Da skulle mand dig retteligen tucte
 oc bande dig at du skulde lucte.

 Atzer Bonde.

Som mig tycker at det gaar til,
 da bander fast hen saa meget i vil.
 Bande i end baade Dag oc Aar,
 ieg æder alligeuel huad ieg faar.
 Er det oc sandingen ieg haffuer sport.
 i Embitzmend offre icke end helder stort.

 Peder Smid.

Intet Offer giffuer ieg,
 Offer faar hand icke aff mig.
 Jeg er hannem icke plictig det,
 at Offre det er stor wret.

 Her Jens.

S. Pouel siger obenbare,
 huo Alteret tien oc tager vare.
 Hand skal der aff føde sig,
 det er scrifften det siger ieg dig.

Peder Smid.

Ja det er sandingen som i sige,
 men en ting vil ieg icke tige.
 De Alter Prester som nu ere,
 behöffue wi icke alle here.
 De oss vore Sacrament giöre,
 oc Euangelium ret for oss före.
 Oc vise oss Veyen til Saligheden ret,
 der lade wi oss nöye met.
 De andre daabler huor de ere,
 vartaffuels legere oc andre flere.
 Prelater, Canicker oc Alter Preste andre.
 oc Muncke som om Landene vandre.
 De ere oss icke nyttelige,
 vort Gods oc Penninge de oss aff suige.
 Den som saligheden icke andre haffue lærd,
 hans Prestedom er icke meget verd.
 Der ere aff wnyttelige met alle,
 oc icke verd at wi dem Prester kalle.
 Hagde mine Forældre haft den mact,
 de vartaffuels legere rente tillact.
 Naar nogen aff de samme düde,
 da vilde ieg lade det vorde öde.
 Jeg vilde det ingen sette til,
 ieg renten selff beholde vil.
 Til Hustru Börn oc til mig selff,
 meen ieg det fölgede bedre skel.
 End at föde saa ful en krop,
 som noget ner eder all Verden op.
 Huor mand kommer i Randers eller Ribe,
 i Viborg, Aarss, Olborig eller Nibe.
 Oc spör huess er den store gaard,
 eller det sköne Huss her staar.
 Da faar mand saadan suar igen,

(F IIII)

det hörer til det store kallent.
 Til S. Peders gilde, eller S. Knutz,
 S. Söffuerens Alter eller S. Giertrutz.
 Om det er oc vden paa Land,
 oc end hand spör en anden mand.
 Hvess er den by, den gaard, det Slaat,
 som der ligger saa skönt oc gaat.
 Huess er den Marck den Skou der staar,
 da faar mand gierne saadanne suar.
 Om i sandingen vide vil,
 det hörer min Herre Bispen til.
 Om Claaster, Mariager oc Vesteruig,
 eller til Börglum den Prouest rig.
 Til Muncke oc Cannicker her oc dere,
 oc til de Nunner i Claaster ere.
 Det hörer til Mester Jörgen Samsing,
 alt det her ligger ner omkring.
 De tre parte aff dette land,
 haffue de vel vnder deris Haand.
 De lade sig icke nöye met det,
 de gribe flux effter den fierde met.
 Staar mand icke hart imod,
 de tuinge Adelen vnder deris Fod.
 Oc Menigheden met de mene,
 oc vere siden Herrer allene.
 Thi raader ieg eder som haffue mact,
 at i giffue troligen paa act.
 Oc huer i sin sted forsuarer Guds Ord,
 der ligger eder alle mact paa stor.
 De æde oss selff vaare wi end flere,
 naar wi haffue icke at giffue dem mere.

 Broder Kort.

Da höre ieg vel som mig tyckte,
 wi Muncke ere eder icke meget nytte.

 Peder Smid.

Det er sandingen ihuor i snyse,
 Huorledis kunde i nogen tid beuise,
 At fra Muncke er kommet noget got,
 de holde os for spe oc spot.
 Besynderlig de som løbe omkring,
 oc trygle fra Bonden all hans ting. (G)
 Korn oc Oste, Gaas oc Lam,
 det tycker hannem icke at vere skam.
 All den vildfarelse aff dem kom,
 for de gaffue deris Affgud i Rom.
 Saa stor naade oc maect der til,
 at hand den Afflad giffue vil.
 De giorde Paffuens Low saa sterck,
 thi giffuer hand dem naade aff sin Arck.
 Der aff er komne saa mange fund,
 oc Menniskens lærdom mangelund.
 Oc lagd oss stor börden oppaa,
 met Menniskens lærdom de sagde fra.
 Oc suarhed som de kunde optencke,
 Menniskens samuittighed der met krencke.
 Saa haffuer Paffuen oc stadfest,
 saa meget de kunde optencke mest.
 Huilcken mest kunde til Claasteret drage,
 for den sag fore de til deris Paffue.
 Oc begærede aff hannem saa,
 at de maatte saadan frihed faa.
 Oc saadant Afflad oc Menniskens fund,
 haffuer dragit oss fra den rette grund.
 Oc dreffue fra oss den rette tro,
 oc siden paa Paffuens Afflad bo.
 Oc i Fengsel haft vor Samuittighed,
 i mange Aar som huer mand ved.

 Broder Kort.

Kiere Peder ville i mig höre,
 fortaler icke Muncke som i giöre.
 Dominicus Fransciscus oc Benedict,
 oc andre som haffue Orden stict.
 Det tör ieg vel sige end,
 de vaare jo gode hellige Mend.

 Peder Smid.

Det kand oc vel vere saa,
 om de vaare gode lader det bestaa.
 Vor snack der aff intet kom.
 huor i dem effterfølger tale wi om.
 Lede i oc nu saa,
 wi vore til freds met eder da.
 Wdi Örken oc Skuo der laa somme.
 det kand vel ske at de vaare fromme,
 De ode icke andet end Löff oc Gress,
 oc laa i Risshytter som mand less.
 Oc leffde hen i armod saa,
 ingen mand lagde de tyngge paa.
 Met trygleri som i haffue fat,
 de tiente Gud baade Dag oc Nat.
 Huorledis i effterfølge de,
 maa wi alle daglige see.
 I haffue eyedom bedre oc lange,
 oc bygge store Hus oc mange.
 I it tygge Claaster haffuer ieg set,
 en stuffue baade lang oc bret.
 Hun vaar smücket det fölgede skel,
 tusinde Gylden haffde hun kostet vel.
 Der maa mand nu tencke paa,
 huad alt Claasteret kunde staa.
 Huor effter hygger mand saadan sti,

(G 11)

at fede saa fule skalcke vdi.
Der ligge de inde dricke og æde,
det maatte bedre vere it Konge sæde.
Er det icke Synd oc Skam,
at de skulle holde saadant bram.
Oc i edelinge vere icke sene,
Kiöbstedemend, Bönder ieg oc saa mene.
Driffuer dem bort oc legger dem öde,
lader dem icke lenger giöre eder möde.
Lader andet folck bo i den sted,
som sin Jessnchristen vil giöre skel oc ret.
De holde alt det de sammen riffue,
ingen Herre ville de noget giffue.
Den frihed haffue de sig vduold,
oc Christus vaar icke selff fri for told.
Ehuad Orden de lade dem kalle,
de tage Gods oc Penninge aff alle.
Haffuer mand stollet eller faat met trette,
röffuuet eller anderledis met wrette.
Faar Munckene der aff sin part,
da er det altsammen klart.
De fare met saadant alle dage,
vden de faa oc snart gode age.
De gaar barfüde der aff S. Frants.
aff de hellige hobe obseruantz.
Leo Paffue hand vaar dem huld,
hand fick lxxx tusinde Ducater aff Guld.
At hand vilde verdigis deris bün at höre,
oc en Graamunck til Cardinal giöre.
Det samme Guld oc store skenck,
bleff vdgifuet paa en vesselbenck.
Vdi Vlff Hoffmands Hus i Rom,
saa bleff Muncken en Cardinal from,
Wi törfue icke fare til Collen eller Mentz,

i Kalunborg broder Vincentz.

Hand vaar en Graamunck oc foer til Rom
en Biscop hand tilbage kom.

Vore det retteligen vdsport,
det vaar icke vden Penninge giort.

(G 111)

Ere de ey gode barfötte graa,
som ingen Penninge haffue maa.

En brödden smaa Penninge tager hand ey,
for it Sölffbelte siger hand icke ney.

Deris Regel viser jo vdt,
det staar oc i deris statut.

De tiene jo Himmerige Gud det ved,
der met, oc mere saadan suarhed.

Aff scrifftemaal haffue de stor baade,
mange Penninge offuer maade.

For Ligfolck haffue de predicket saa,
de skulde til dem scriffte gaa.

Saa scriffte da til dem helst de beste,
flere end til deris Sogne Preste.

Wi haffue dem sagt vor hemmelighed,
saa haffue de tenckt der til skalckhed.

Huor de kunde Penninge fra oss suige,
der aff ere de bleffne saa rige.

De haffue oss loffuit saadan lön,
wi skulle faa Himmerige for deris bön.

Naar de siuge Folckis scrifftemaal höre,
da glemme de icke huad de skulle giöre.

Giff til vort Claaster Oxe oc Ko,
Sölff oc Kaaber aff dit bo.

Giff oss for vort Bröderskab,
vor hellige Jord oc viet Kap.

Oc huor de ville bede saa fast,
bannem til Himmerig met en hast.

Offuer all deris Orden bede tryg,

oc huor mange Claaster de haffue bygd.
Oc huor mange Muncke der ere vdi,
met saadant mere geckeri.
I det sted de skulle oss sagt,
at wi skulle aff all vor mact.
Sette vor haab oc all vor tröst,
alleniste til Christum som haffuer oss löst.
Oc tro fuldkommeligen saa,
at wi kunde ingen salighed faa.
For nogre vore gierninger rene,
vden for Christi verdskyld ene.
Her döde i sist fuld rig en mand,
stort Testamente gjorde hand.
Hand gaff til Duholms Claaster i Morss,
oc til det erlige Capittel i Aarss.
Hand gaff til mange Claaster rige,
Prelater oc andre Prester dislige.
Somme gaff hand Sölff oc Guld,
oc somme Korn til secken vor fuld.
Hand gaff oc Flesk bort mange flycke,
de fattige gaff hand ey it stycke.
Der laa vdi den samme by,
som den rige mand döde vdi.
It armt Menniske baade Siug oc Saar,
hand haffde icke gaaet i fire Aar.
Oc icke kunde hand staa paa Jord,
det haffde hannem saar oc Siugdum giord.
Hand haffde oc icke vdi sit Hus,
enten Mad, Öl, Ild eller Lius.
Den rige gaff intet helder den,
huad vaar det for it Testament.
Giorde hand sin Jeffnchristen skel,
Christus befalede det vide wi vel.
At wi skulle giffue de arme,

(G 1111)

oc altid oss offuer dem forbarme.
 Naar wi før Chꝛisti Domstol staa,
 hand vilde icke spöre oss daa.
 Huor mange Claaster wi bygde aff ny,
 eller Messer wi sticte i vor hy.
 Eller om wi holde hellige dage,
 eller om wi oss met faste plage.
 Eller huad wi gaffue Munck eller Prest,
 for Afflad de haffuer op for oss lest.
 For bröderskab eller viet Jord,
 eller huad Testament wi haffue giord.
 Men Gud icke andet aff oss begære,
 end wi skulle barmhiertige vere.
 Oc giöre vor JEFFNCHRISTEN ingen plaue,
 mere end wi ville aff hannem haffue.

 Atzer Bonde.

Huad ieg haffuer hört er nu for sig,
 men Muncke faa icke flere Oste aff mig.
 Rettelige kunde Muncke plaue,
 saa saare haffde de oss ved aue.
 Den ene Ost hente de bort,
 för min Höstru fick en anden giort.
 Aff Randers komme Muncke de vaare graa,
 her komme aff Aarss de sorte oc saa.
 Aff Horssens kommer den Kaarssit bær,
 saa kom Her Anders aff Mordker.
 Her komme oc flere huor de haffue hiemme
 de vilde det ingenlunde forsömmе.
 Jeg haffde icke tre Oste paa en tid,
 saa giöre Muncke mig dem quit.
 Jeg vndrer der paa i alle maade,
 huor Munckene de mange Oste laade.

 Peder Smid.

Aff Ostene veed ieg en föye ting, .
 huorledis de der met gaa omkring. (M)
 Jeg vil dog sige det ieg ved,
 oc huad i sandingen er sked.
 Til graabrödre i Randers for nogen Aar,
 vaar slactede mange Lam oc Faar.
 De kunde dem icke alle fortære,
 de raadnede oc duede intet mere.
 Saa kaste de vd i Randers fiord,
 thu hundrede Faare kroppe saa haffuer ieg spord
 Aff dem som det met Öyene saa,
 ieg veed icke om de fare met Ostene saa.

 Atzer Bonde.

Ney bi, holt, höre mig,
 mine Oste gemmer ieg.
 Effter de raad i mig giffue,
 de skulle icke raadne i Claasteret bliffue.
 Muncke faa icke aff mig en Ost,
 ehur hand haffuer sit Aflad rost.

 Peder Smid.

Ja giörer saa, da giöre i ret,
 wi ere intet beholpen met.
 Deris Kapper oc Munckeri,
 er altsammen bedrageri.

 Broder Kort.

Jeg mindes end vel saa langt oc stor,
 i sagde den som predicker Guds Ord.
 Hand skal haffue klæde oc föde,
 huor skulle da Muncke leggis öde.

De predicke os Guds ord, oc lære,
de ting som komme til Guds ære.

 Peder Smid.

Ja, det er sandingen oc følger skel,
til Skerdssild kunde i Predicke vel.
Dieffuelen er sort oc Helffuede heed,
skerssild wrolig langt oc bred.
Himmerigis vey er sneffuer oc trang,
ingen kand komme den vey saa lang.
För i faa Penninge i store summe,
saa skal hand da til Himmerigis komme.
Oc naar mange Muncke bede fast,
saa far hand til Himmerigis met en hast.
Met saadanne Fabel oc forskreckelige ord,
haffue i oss Gud saa wmild giord.
Saa vaare wi for Gud altid redde,
for sligt facklerj i for oss beredde.
Saa at wi da ingelunde,
Gud aff hiertet elske kunde.
At wi skulde for en ret sand tro,
bliffue salige oc i Himmelen bo.
Der haffue wi intet talet om,
at nogen for Troen til Saligheden kom.
Men til vduortis gierninger i oss vise,
som i vdi al eders predicken prise.
Om gierninger aff en stadig tro komme,
da ere de gode oc meget fromme.
Haffuer ieg til Gud en ret sand tro,
da elsker ieg hannem alt det ieg formaa.
Elsker ieg aff hiertet Gud,
da holder ieg altid gierne hans bud.
Om ieg holder Guds bud vel,
da giör ieg min JEFFNCHRISTEN skel.

(H II)

Elsker ieg min Jeſſnchristen aff hiertens grund
 imod hannem giör ieg ingenlund.
 See saa komme gode gierninger ret,
 aff en sand tro alt slet.
 Oc ingen ret tro kand nogen tid komme,
 aff gierninger dog de synes fromme. •

 Atzer Bonde.

Sandeligen det er min act,
 at i haffue mig sandingen sagt.
 Jeg hörde icke aff min Sogne Prest,
 i Aar saadan en Söndagis lest.
 Naar hand skal end predicke oc lære,
 da siger hand som i sagde here.
 At denne Munck oc hans parti,
 de pleye at vende deris predicken i.
 Hand predicker oc vel stundum saa,
 wi skulle hannem tiende oc Offer faa.
 Oc giffue Deyen Ost oc Kage,
 oc andet som hende kand vel smage.
 Jeg viste icke at Luther vaar saa from,
 eller at hand screff saa god lærdom.
 Naar min Sogne Prest kommer i predicke Stol,
 da kaller hand Luther en ketter ful.
 Saa gjorde oc ieg det förste sind,
 der ieg kom her til eder ind.
 Jeg meente det vaar alt saa ret,
 kiere en Ketter, huad er det.

 Peder Smid.

Det er en Kettere oc en fuld ond,
 som tror eller predicker nogre fond.
 Som mod den Christelige tro kand vere,
 mod Christi oc Apostels lære.

Oc mod de hellige Propheter met,
 finder meget nyt oc predicker det.
 Saa skulle i icke spöre rettere,
 end at Papister ere de slemmiste kettere.
 Men de andre som sandingen sige,
 oc Euangelium icke tige.
 Oc den hellige scrift vdlegge ret,
 Paffuen maa icke lide det.
 For det legger öde hans bram,
 oc bær hannem ingen Penninge fram.
 Saa vaar oc en god Christen Mand.
 Johannes Huss saa hede hand.
 Hand sagde Paffuen oc hans parti,
 fore met saadant bedregeri.
 Det vilde de icke hoss dem bære,
 der faare maatte hand deris Ketter vere.
 Det kunde icke met mindre eudis,
 end hand maatte der faare brendis.
 Saa maa nu Luther den gode Mand,
 vere Paffuens Ketter saadan.
 Haffde Luther predicket om aflads breffue,
 oc giort Vigilies oc Sielemesser geffue.
 Giffue tiende oc giöre Offer dage,
 oc mere saadant der Penninge kand drage.
 Da haffde icke veret en helliger Mand,
 eller bedre lærd i Verden end hand.
 Haffde hand holdet aff Paffuens pral,
 da haffde hand nu veret en Cardinal.
 Nu meden Lnther haffuer bekient,
 at det papistiske regement.
 Er antechristeligt, oc Paffuens begære,
 icke vden Rigdom oc Verdsens ære.
 Paffuen er til freds fuld vel,
 at Dieffuelen tager Mennisken met liff oc siel.

(H 111)

Som wi kunde vel forstaa,
 naar wi giffue der act oppaa.
 Huor tit de monne oss forraade,
 met sit falske Afflad oc naade.
 Nu wi hans Afflads breff icke acte mere,
 skulle wi hans kettere vere.
 Men den som Penninge giffuer mest,
 hand heder en Christen af Paffuen best.
 Den hannem ingen Penninge vil giffue,
 den skal alt hans kettere bliffue.
 Saa skulle Rytzer oc Bemer vere,
 for de holde icke Paffuen i ere.
 De giffue hannem ingen Penninge met alle
 der faare lader hand dem kettere kalle.

 Atzer Bonde.

Due Afflads breffue da intet mere,
 oc skulle wi aldrig kiöbe flere,
 Jeg haffuer it Afflads breff fuld skönt,
 oc indsegled henger i Silcke grönt.
 Oc voxet det er altsammen röd,
 ieg meente at naar ieg bleff död.
 Der met lösiss aff skyld oc pine,
 oc saa skillies ved alle Synder mine.
 Saa ville ieg flue før vden spot,
 strax op i Himmelen oc haffue gaat.

(H IIII)

 Peder Smid.

Ja det vilde gaa lige saa til,
 Som Koen i muse hullet løbe vil.
 Mene i at Gud er saa hox,
 hand acter saa meget kalffskind oc vox.
 Kunde det saa oss Salige giord,
 da vaare intet Creatur paa Jord,

Saligere end kalfvæ oc by,
 aff huilcket de breffvæ giöris aff ny.
 Haffvæ wi ey lenge faret vild,
 at wi laade oss gecke saa ild.
 For deris Kapper oc Klædebon,
 oc for de vore smurde oc ragede i Kron.
 Gud haffvæ tilsted det saa,
 wi fare vilde for vor vantro.
 Gud vil icke breff eller Indsegle haffvæ,
 men it rent hierte oc ingen anden gaffvæ.
 Den som aleniste setter sin tröst,
 til Gud som haffvæ alle löst,
 Oc lader sig i intet andet forføre,
 den vil Gud visselig Salig giöre.
 Jeg det for sandingen sige vil,
 der hielper icke Breff eller Indsegle til.
 Lige som nogen kiöbte en By,
 oc lode der paa giöre breff af ny.
 Men alting haffvæ de bestillet saa,
 at de store hobe Penninge kunde faa.
 De ere icke vden thu Sacramente,
 men at de skulle flux Penninge rente.
 Da haffvæ de giort der aff siu,
 de ere met rette icke vden thu.

 Atzer Bonde.

Altid haffvæ ieg hört sige saa,
 at de ere siu som scriffuit staa.
 Oc i sige det skal ey saa vere,
 men thu Sacramenter oc icke flere.

 Peder Smid

Jeg det for sandingen sige vil,
 flere end thu ere icke til.

 Atzer Bonde.

Kiere lader mig höre oc see,
huilcket ere ret Sacramente aff de.

 Peder Smid.

Det er Dob forstaar mig nu
oc Guds Legeme da ere de thu.

 Atzer Bonde.

Hui ere de thu siger mig det,
oc icke andre fem til met.

(J)

 Peder Smid.

Det skulle i vdi slig maade forstaa,
Sacramente heder fordi saa.
Huor Guddommelig skickelse i euighed,
til vor Siels Salighed.
Er hos denne skickelse ret,
vdi Daab findis retteligen det.
Oc i Guds Legeme skulle i forstaa,
der faare skulle wi dem ey forsmaa.
I de andre fem icke saa ere,
det skal da Paffuens ketteri vere.
Der faare mercker mine ord vel,
ieg giorde oc före der faare skel.
De Prester bör oss vel at höre,
som Guds ord retteligen for oss före.
Dem skulle wi föde klæde oc hedre,
saa behöffue wi ingen flere.
De andre alle lader fare,
giffuer dem icke Penninge eller Vare.
De loffue eder vel fast Himmerige,
de ville eder Gods oc Penninge aff suige.
Det staar icke i den hellige lest,
mand skal kiöbe Himmerige af Muncke eller prest.

Vide i vel huad screffuit staar,
 at en Scrifftklog til Jesum gaar.
 Oc sagde Mester du komst af Gud,
 huad er det ypperste oc störste bud.
 Jesus suarede du skalt giffue act,
 at elske Gud aff all din mact.
 Aff Hierte, oc krafft, oc gantske Siel,
 det er det ypperste, merck det vel.
 Det andet bud er lige som det,
 du skalt elske din Jeshnchristen met.
 Lige som dig selff oc icke minde,
 ingen er störe bud end de tuende.
 Hand sagde icke du skalt löbe,
 til Paffuen oc Afflads breff kiöbe.
 Du skalt giffue Prieren Penninge dine,
 hand skal dig löse aff Synd oc Pine.
 Du skalt Flesk til Mordker giffue,
 for de skulle dig i bröderskab scriffue.
 Du skalt giffue Garden viij. marck eller x.
 for en gammel Kappe at dö vdi.
 Du skalt giffue Abbeden gode gaffue,
 for hand skal dig i Claasteret begraffue.
 Du skalt löbe effter Afflad til Rom,
 oc til S. Jacop Apostel from.
 Du skalt til hellige steder gaa,
 oc lede effter vor Herre saa.
 Ney, huo saa effter Gud monne lede,
 det skulle i for sandingen vide.
 Den finder hannem aldrig leffuendis eller död
 end dog hand haffuer sig storlig möd.
 Men giffuer act Atzer Dannemand,
 huor Kort oc let, met god forstand.
 Haffuer Gud ladet oss sin vilge forstaa,
 paa det at ingen skal sige saa.

(J 11)

Jeg er icke lærd i scrift,
ieg forstaar icke den bedrift,
Aff den predicken ieg lidet forstod,
nu predicker en anden tuert imod.
Der kand ingen Aarsage sig,
i nogre maade forstaa i mig.
Offuer alting at elske Gud,
sin Jeffnchristen lige sig selff, de thu bud.
Det er jo icke mange ord,
der til høre ingen tancke stor.
Huer betencke aff Hiertet vel,
da finder hand der oppaa gaat skel.
Huurledis hand skal holde Guds bud,
oc huilcket som er tuert mod Gud.
Elsker du offuer alting Gud saa god,
da giör du hannem aldrig imod.
Met Affguder, Suerge eller Bande,
met wret tro, tuert mod Guds sande.
Eller noget andet giöre eller lære,
som mod Guds lærdom monne vere.
Elsker du din Jeffnchristen som dig selff,
da slaar du hannem icke ihjel.
Hans Gods stiel du hannem ey fraa,
ey falsk vidnesbyrd hannem offuer gaa.
Du bedrager hannem icke falskelig,
eller i nogre maade giör hannem suig.
Est Du hannem som dig selff god,
da giör du hannem aldrig imod.
Det findis i disse faa ord alt saa,
som ieg förre sagde fra.
Elsk Gud offuer alting, hör mig,
oc din Jeffn Christen som selff dig.
Sköd icke huad Prester i Predicken atskillie,
lad dem sige huad de ville.

Bliffuer hand icke hoss Christum met sin ord
 da tro hannem huercken lidet eller stor.
 Komme hand met snack om mariager eller ryde
 oc huilcken en naade der monne vdflyde.
 Oc huorledis Helgen hielpe siuge Folck,
 til Gud skulle de vere deris tolck. (J III)
 For tanduerck er S. Appellonis sterck,
 oc S. Lucia for Ögne verck.
 S. Giertrud skal Herbere bestille,
 öster oc vester eller huor de ville.
 S. Loduig kand vel röcte en Hest,
 S. Deyens tager fæet vare best.
 S. Anthonius skal röcte vel Suin,
 de andre haffue hver gierning sin,
 En Helgen haffuer det at vare paa,
 den anden it andet faare at staa.
 De som naturlige Mestere prise,
 skulle oss veyen til Himmerige vise.
 De selffue kiende icke Gud,
 de vaare Hedninge oc viste icke hans bud.
 De snacke om Skerdssild oc om Siele,
 de side der bundne i, ved pele.
 Somme side i met Ben oc Laar,
 oc somme vnder log met hud oc Haar.
 Somme side i met all deris Krop,
 somme vende neder oc somme op.
 Oc huorledis de hielpis aff den tuang,
 met Messer, Offer oc Pillegriims gang.
 Met saadant mere de framføre,
 den predicker skulle i icke höre.
 Gaar fra hannem hand vil eder forraade,
 hand predicker effter sin egen baade.
 Hand predicker effter penninge alt det hand kunde,
 til saligheden predickede hand ingelunde.

Paa eders Salighed giffuer hand icke act,
hand predicker effter penninge aff al hans mact.

 Atzer Bonde.

Jeg gledis aff det ieg her at vide fick,
oc at ieg icke til Karup gick.

 Peder Smid.

Hui ere i glad vorden here,
pleye i icke glade hiemme vere.

 Atzer Bonde.

Jeg vil eder sige huad det er,
ieg hörde oc merckte aff eder nu her.
Mange hande stycker nyttelige,
at ieg hörde aldrig före slige.
I sindingen skulle i forstaa,
ieg tencker det meden ieg leffue maa.
I vaare gildehus vil ieg det icke tige,
for alt vor Sogne folck vil ieg det sige.
Det ieg aff eder haffuer hørd,
oc alt det i haffue framført.
Det haffuer ieg alt forstaaet vel,
der faare vil ieg dem giøre skel.
Haffuer tack for den Lærdom god,
som i haffue ladet mig vnderstaat.

(JIIII)

 Broder Kort.

Vilt du icke den reyse fuldkomme,
det giör dig skade oc icke fromme.

 Atzer Bonde.

Ney, ieg haffuer hørt de ting,
ieg löber icke til hellige steder saa omkring.

Til Karup vil ieg ingenlunde,
 gode nat ieg gaar til Salingsund.
 Der far ieg offuer oc gaar saa hiem,
 paa Pellegrims færd giffuer ieg ey giem.

 Peder Smid.

Gaar nu hiem det er alt vden fare,
 Gud eders Liff oc Siel beuare.

 Broder Kort.

Kiere Peder i sige alt sant,
 ieg kand nu mercke at det er tant.
 Wi Muncke meget wnytte ere,
 de fattige folck skulle selff fortere.
 Det kunde wi Muncke suige dem fraa,
 som de haffue lagt stort arbeyde paa.
 Prieren haffuer sendt mig vd,
 at samle Korn Ko oc Stud,
 Jeg skulle oc samle Smör oc Ost,
 nu sider ieg her oc dricker Most.

Anmærkning. Slutningen mangler. Hvor mange Blade der fat-
 tes, kan ikke siges med Bestemthed; dog ere de fleste paa Titel-
 bladet nævnte Gjenstande omhandlede, saa Defecten sandsynligviis
 ikke kan være betydelig.

Følgende Vers ere andensteds trykte. Hos Terpager og der-
 fra i Dansk Atlas findes de sex sidste Linier S. 341: „Aff Pille-
 grims reyse o. s. v.” til: „det kommer ingen af dem til fromme”.
 I dette lille Citat er der en ikke umærkelig Variant, idet Terpager
 har: „Til Esenbeck *vilde* gaa oc somme”, medens man i vor Text
 læser: „Til Esenbeck *kilde* gaa oc somme”. Det bliver da et
 Spørgsmaal, hvorvidt dette hidrører fra en Trykfeil eller fra, at
 Terpager har havt et andet Oplag for sig. Nyerup meddeler efter
 vor Original Titelbladet og følgende Vers: S. 356 Lin. 13 f. n.:
 „Huurledis skal ieg o. s. v.” til S. 357, Lin. 13 f. n.: „eller ieg

hugger Ved i skaau"; endvidere: S. 360, Lin. 8: „Skulle Bønder o. s. v." til Lin. 16: „vide huor ieg hagde det læst"; S. 360, Lin. 6 f. n.: „At giffue tiende o. s. v." til S. 361, Lin. 1: „da talede Christus der intet om"; S. 362, L. 5 f. n.: „Huor mænd kommer o. s. v." til S. 363, Lin. 18: „alt det her ligger ner omkring"; S. 370, Lin. 5: „Jeg vil dog sige o. s. v." til Lin. 13: „Aff dem, som det met Öyene saa"; S. 374 Atzer Bondes Ord: „Due Afflads breffue da intet mere o. s. v."; Side 379, Lin. 2: „Bliffuer hand (Præsten) icke hoss Christum o. s. v." til Lin. 15: „de andre haffue hver gierning sin". Det er ikke gjengivet bogstavret, men dog ellers uden Afvigelse.

I vort Aftryk ere Bogstav- og Talmærker for hvert Blad angivne i Randen i Parenthes, ogsaa hvor de mangle i Originalen.

Jeg slutter med den Opfordring til den danske Kirkehistories Velyndere, at Enhver, som maatte have Oplysninger paa rede Haand til noget af de mange Punkter i dette Stykke, som kunne fortjene Belysning, vil meddele mig samme snarest muligt, for at de Anmærkninger, som jeg har bebudet til et følgende Hefte, kunne vinde et saameget fuldstændigere Indhold.
